

Landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2023

Roy Slaterus

Sovon-rapport 2024/10

Landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2023

Roy Slaterus

Sovon-rapport 2024/10

Dit rapport is samengesteld in het kader van het aandachtsveld invasieve exoten binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). De hier gerapporteerde werkzaamheden zijn financieel mogelijk gemaakt door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2024

Wijze van citeren: Slaterus R. 2024. Landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2023. Sovon-rapport 2024/10. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's: Hugo Wieleman & Roy Slaterus

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	6
1. Inleiding	7
2. Werkwijze en omstandigheden	8
3. Resultaten	9
4. Discussie	11
5. Conclusies	12
Literatuur	13

Samenvatting

In december 2023 verrichtte Sovon voor de zevende keer een landelijke telling van de Rosse Stekelstaart. Die resulteerde in 75 exemplaren verspreid over 11 gebieden. De tellingen in de periode 2011-2018 leverden een maximum van 81 op en die in 2021 en 2022 waren goed voor respectievelijk 112 en 108 Rosse Stekelstaarten. Het beeld van de verspreiding was wel min of meer gelijk gebleven, maar op meerdere plekken werden in 2023 lagere aantallen aangetroffen. Het resultaat van de landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2023 lag ca. 32% lager dan de aantallen in 2021 en 2022.

Het is bij elke telling mogelijk dat er exemplaren gemist worden. De telinspanning en de omstandigheden in 2023 waren echter vergelijkbaar met die in eerdere jaren. Bovendien lijken de huidige lagere aantallen te worden bevestigd door losse waarnemingen buiten het raamwerk van deze landelijke tellingen. Zo zijn van de Loenderveense Plas meldingen bekend uit de periode van december 2023 tot januari 2024 van tussen de 30 en 63 Rosse Stekelstaarten, terwijl hier in de voorgaande drie winters meermalen ca. 80-100 exemplaren werden gemeld. Ook rond het Markiezaatsmeer en in de wijde omgeving van Zoetermeer werden recent lagere aantallen vastgesteld. Of er sprake is van een verband met eventuele beheermaatregelen of afschot is niet bekend.

1. Inleiding

Sovon volgt door middel van landelijke NEM-meetnetten (aantalsontwikkeling) en atlasprojecten (verspreiding en landelijke populatieschattingen) het voorkomen van alle in het wild in Nederland voorkomende vogelsoorten, inclusief de niet-inheemse. Over de resultaten wordt geregeld gepubliceerd (zie bijv. Sovon 2018, 2020, 2021 en Hornman *et al.* 2022). De data worden vooral door goed opgeleide vrijwilligers verzameld binnen een vaste systematiek. Vanwege de toegenomen aandacht voor exoten in het beleid stimuleren we waarnemers extra om deze te tellen of waarnemingen door te geven, waarbij bijzondere aandacht wordt geschonken aan vogelsoorten die in de EU-exotenverordening zijn opgenomen. Een groot deel van de monitoring is gewaarborgd in de NEM-meetnetten voor broedvogels en watervogels en slaapplaatsen. Voor sommige soorten of aspecten is echter een aanvullende inspanning nodig.

Als onderdeel van het reguliere Meetnet Watervogels worden jaarlijks alle beschikbare meldingen van Rosse Stekelstaarten, één van de vogelsoorten die is opgenomen in de EU-exotenverordening, uit watervogeltellingen en losse waarnemingen op een rij gezet. De belangrijkste gebieden voor de soort vallen echter deels buiten de reguliere monitoringgebieden en de interpretatie van losse waarnemingen is een te wankel basis voor een gedegen monitoring. Bovendien stelt een aanzienlijk deel van de waarnemers hun waarnemingen van deze soort, vanwege de gevoeligheid die bestaat rondom eventuele bestrijdingsmaatregelen, niet meer beschikbaar aan de Nationale Databank Flora en Fauna. Hierdoor is het beeld van de aantallen en trends onvolledig. Voor een betrouwbare trend en een scherp beeld van de aantallen en verspreiding is daarom aanvullend gericht veldonderzoek nodig. In de winters van 2010/2011, 2013/2014, 2015/2016, 2018/2019 en 2021/2022 hebben wij om die reden gerichte landelijke tellingen van de Rosse Stekelstaart uitgevoerd. In 2022 is besloten om de telfrequentie op te voeren naar eenmaal per jaar. In deze rapportage worden de resultaten van de telling uit december 2023 gepresenteerd. Voor een bespreking van de zes voorgaande tellingen wordt verwezen naar Hornman (2011), Deuzeman & Slaterus (2014), Sovon (2019) en Slaterus (2016, 2022, 2023).

Dit rapport is tot stand gekomen dankzij bijdragen van verschillende medewerkers van Sovon. De telling werd uitgevoerd door Peter de Boer, Vincent de Boer, Sjoerd Bresser, Symen Deuzeman, Bas Hissel, Sjouke Scholten, Roy Slaterus, Bram Ubels, Hugo Wieleman en Erik van Winden. Laatstgenoemde hielp tevens bij de voorbereiding van de telling en bij de dataverwerking. Menno Hornman voorzag een conceptversie van dit rapport van commentaar en Laura Hondshorst verzorgde de opmaak van het rapport. Twee lastig toegankelijke terreinen in Noord-Brabant konden worden bezocht dankzij de medewerking van het Brabants Landschap. Natuurmonumenten verleende toestemming voor de betreding van een terrein in Zuid-Holland.

2. Werkwijze en omstandigheden

De voorbereiding van de telling bestond uit het opstellen van een lijst van te bezoeken gebieden. Naast alle belangrijke gebieden waar de soort sinds 1 januari 2022 's winters werd aangetroffen, werden ook alle overige gebieden geselecteerd, waar de soort in het na-jaar van 2023 werd gemeld (bron: telprojecten Sovon, Nationale Databank Flora en Fauna). Voor het bezoeken van een drietal moeilijk toegankelijke gebieden is vooraf contact gezocht met de lokale terreinbeheerder. In het geval van het Markiezaatsmeer bij Bergen op Zoom kon zodoende per boot worden geteld.

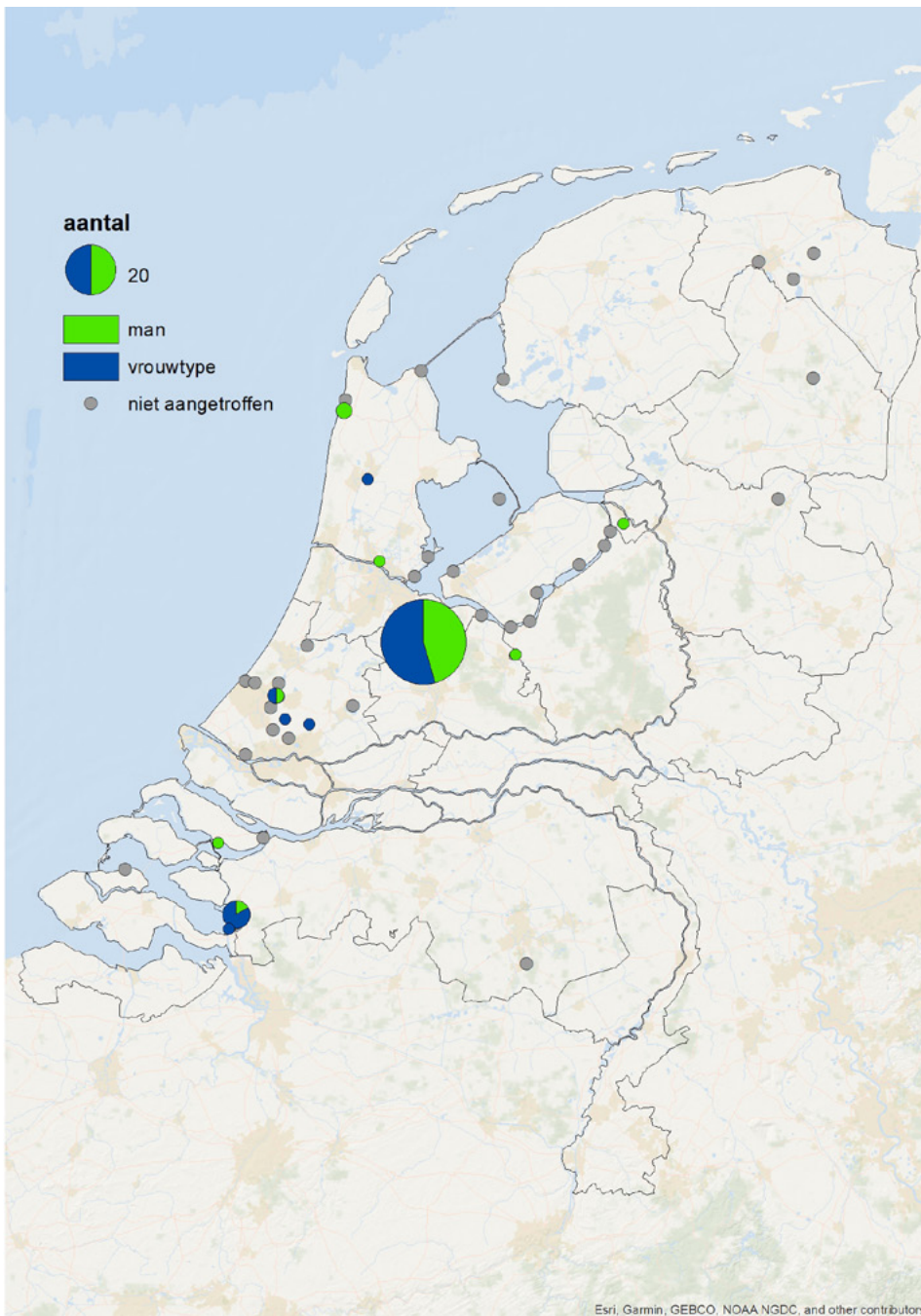
In totaal zijn 39 (clusters van) gebieden geselecteerd en bezocht tijdens de landelijke telling van december 2023 (zie tabel 1) – vier meer dan tijdens de voorgaande twee tellingen. De gebieden lagen verspreid over het land, met het zwaartepunt in een strook die zich uitstrekt van Kampen in het noordoosten tot Bergen op Zoom in het zuidwesten. De telling zelf werd uitgevoerd in de periode van 12 tot en met 20 december 2023. De bezoeken werden overwegend onder gunstige weersomstandigheden (droog, helder en kalm) uitgevoerd, al vereiste dat enige flexibiliteit van de tellers. De periode verliep immers nogal wisselvallig. In tegenstelling tot een jaar eerder was er geen sprake van vorst en waren alle wateren ijsvrij.

Veel van de gebieden werden bezocht door dezelfde tellers als bij de eerdere tellingen, om zo van de eerder opgedane terreinkennis gebruik te maken; dat gold bijvoorbeeld voor de belangrijke gebieden als de Loenderveense Plas, Starrevaart en het Markiezaatsmeer. Omdat het aantal op de Loenderveense Plas lager was dan verwacht, werd dit gebied nog een tweede maal bezocht; voor het landelijke totaal is het hoogste aantal gebruikt. Van alle waargenomen Rosse Stekelstaarten werd genoteerd of het om mannetjes ging (herkenbaar aan ongetekende witte wangvlek) of om vrouwtjes-type vogels (onvolwassen mannetjes kunnen lastig van vrouwtjes te onderscheiden zijn).

3. Resultaten

In totaal werden er in december 2023 75 Rosse Stekelstaarten geteld, verdeeld over 11 gebieden. Maar liefst 57 daarvan verbleven op de Loenderveense Plas. Kleinere concentraties werden vastgesteld bij het Markiezaatsmeer (7) en in de omgeving van Zoetermeer (totaal 4). Op zes andere plekken werden tweetallen of solitaire exemplaren gezien. De verhouding tussen

mannetjes en vrouwtjes lijkt redelijk in evenwicht te zijn, ervan uitgaande dat zich onder de vogels die als 'vrouwtjes-type' werden genoteerd ook een aantal onvolwassen mannetjes bevonden (lastig als zodanig herkenbaar). Figuur 1 en tabel 1 geven de resultaten van de telling weer.

Figuur 1. Verspreiding van de Rosse Stekelstaart in Nederland op basis van de landelijke telling in december 2023.

Tabel 1. Aantallen Rosse Stekelstaarten per gebied tijdens de landelijke telling in december 2023.

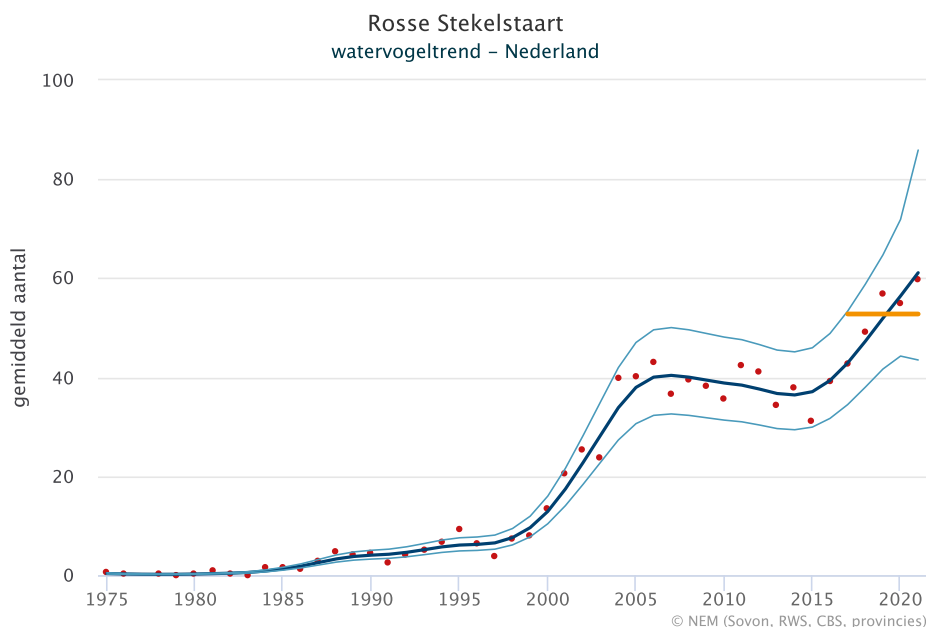
Nr	Gebied	Provincie	Totaal	Man	Vrouw-type
86	Loenderveense & Waterleidingplas	Noord-Holland	57	26	32
103	Markiezaatsmeer/Zoommeer	Zeeland/Noord-Brabant	7	1	6
3	Zwanenwater	Noord-Holland	2	2	
65	Westerpark, Zoetermeer	Zuid-Holland	2	1	1
16	Zevenhuizerplas	Zuid-Holland	1		1
50	Kleimeer, Geestmerambacht	Noord-Holland	1		1
53	Drontermeer/Koppelerwaard	Overijssel	1	1	
63	Het Twiske	Noord-Holland	1	1	
72	Philipsdam	Zuid-Holland/Zeeland	1	1	
172	Omg. Amersfoort	Utrecht	1	1	
198	Oude Leede, Berkel en Rodenrijs	Zuid-Holland	1		1
12	Kinselmeer/IJmeer	Noord-Holland			
13	Starrevaart, Leidschendam	Zuid-Holland			
22	Volkerakmeer (noord-oost)	Noord-Brabant			
29	Paterswoldse Meer	Groningen			
35	Ekehaar, Ellertshaar	Drenthe			
36	Den Oever	Noord-Holland			
38	Pampushaven	Flevoland			
40	Abtskolk, Petten	Noord-Holland			
49	Houtribdijk, Markerwadden	Flevoland			
55	Omg. Hardenberg	Overijssel			
61	Gouwzee	Noord-Holland			
66	Aalkeetbuitenpolder	Zuid-Holland			
78	Polsmaten, Veluwemeer, Harderbos	Flevoland/Gelderland			
80	Huizen haven/Stichtse Brug	Noord-Holland			
81	Harderbroek, Wolderwijd	Flevoland			
90	Nijkerkernauw, Arkemheen	Flevoland			
93	Delftse Hout, Dobbeplass	Zuid-Holland			
96	Ackerdijkse Plassen	Zuid-Holland			
101	Reeuwijkse Plassen	Zuid-Holland			
114	Inlagen Noord-Beveland	Zeeland			
136	Bocht van Molkwerum, De Holken	Friesland			
148	Nuldernauw	Gelderland/Flevoland			
149	Drontermeer (zuid)	Flevoland/Gelderland			
182	Kagerplassen	Zuid-Holland			
188	Valkenswaard, Soerendonk	Noord-Brabant			
189	Kropswolderbuitenpolder	Groningen			
210	Den Haag, Clingendael	Zuid-Holland			
218	Dannemeer, Woudbloem	Groningen			
	Totaal		75	34	42

4. Discussie

Er werden in december 2023 minder Rosse Stekelstaarten vastgesteld dan bij de vorige twee tellingen in 2021 en 2022 (toen 108-112, nu 75). Het beeld van de verspreiding was wel min of meer hetzelfde, maar op meerdere plekken werden lagere aantallen aangetroffen. Dat was het duidelijkst waarneembaar op de Loenderveense Plas (toen 74-84, nu 57), maar gold ook voor de wijde omgeving van Zoetermeer (toen 9-18, nu 4) en het Markiezaatsmeer (toen 11-12, nu 7).

Het is bij vogeltellingen altijd mogelijk dat exemplaren onopgemerkt blijven. Solitaire Rosse Stekelstaarten nemen soms genoeg met smalle vaarten of kleine waterplassen of kunnen zich verschuilen in grote groepen van andere eendensoorten. Ook in 2023 kan het werkelijke aantal aanwezige exemplaren daarom iets hoger zijn geweest. De telinspanning en de omstandigheden waren echter vergelijkbaar met die in eerdere jaren. Bovendien lijken de huidige lagere aantallen te worden bevestigd door losse waarnemingen buiten het raamwerk van deze landelijke tellingen. Zo zijn van de Loenderveense Plas meldingen bekend uit de periode van december 2023 tot januari 2024 van tussen de 30 en 63 Rosse Stekelstaarten, terwijl hier in de voorgaande drie winters meermalen ca. 80-100 exemplaren werden gemeld.

In de trend uit de resultaten van het meetnet Watervogels tot en met 2021/2022, op basis van een steekproef aan monitoringgebieden is van een afname geen sprake (zie figuur 2, zowel op korte (recente 12 jaren) als op lange termijn (vanaf 1975) een significante toename), en het zal nog een aantal maanden duren, voordat de resultaten uit 2023/2024 verwerkt zullen zijn. Ook zal pas na verloop van tijd blijken of er sprake is van een kortdurende terugval of van een structurele afname.

Figuur 2. Aantalsontwikkeling van de Rosse Stekelstaart in Nederland tot en met 2021/2022, op basis van meetnet Watervogels. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn), het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn) en het recente gemiddelde (oranje lijn). De resultaten van de recente tellingen zijn nog niet verwerkt.

5. Conclusies

Het resultaat van de landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2023 kwam uit op 75 exemplaren en lag ca. 32% lager dan de aantallen uit 2021 en 2022. In alle drie de belangrijke gebieden (Loenderveense Plas, Markiezaatsmeer en omgeving Zoetermeer) werden lagere aantallen gevonden. Of er sprake is van een verband met eventuele beheermaatregelen of afschot is niet bekend. De tellingen in de komende jaren moeten uitwijzen of er sprake is van een incidentele terugval of structurele afname.

Literatuur

- Deuzeman S. & Slaterus R. 2014. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland. Sovon-rapport 2014/36. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Hornman M. 2011. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland. Sovon-informatierapport 2011/03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Hornman M., Kavelaars M., Koffijberg K., van Winden E., van Els P., Kleefstra R., van Kleunen A., Hissel B., van Turnhout C. & Soldaat L. 2022. Watervogels in Nederland in 2020/2021. Sovon rapport 2022/58, RWS-rapport BM 22.22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R. 2016. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland, situatie februari 2016. Sovon-rapport 2016/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R. 2022. Landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2021. Sovon-rapport 2022/18. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R. 2023. Landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2022. Sovon-rapport 2023/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Tweede Druk, Kosmos Uitgevers. Utrecht/Antwerpen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2019. Hoeveel rosse stekelstaarten overwinteren er momenteel in Nederland. Kijk op Exoten 26: 12-13.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon, Nijmegen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2021. Verschenen of verdwenen, ruim een eeuw Nederlandse broedvogels in beweging. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

